

КРИТИКА НОВІТНІХ РЕВІЗІОНІСТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті подано стислий історіографічний аналіз окремих праць новітніх ревізійоністів історії України – О.Бузини, О.Каревіна, В.Лучка, С.Удовика та ін. Головну увагу зосереджено на питаннях українського державотворення та націєтворення.

Ключові слова: етногенез, національне державотворення, українська національна ідея, ревізійонізм, очорнення, російщення.

Проблеми світоглядного, політико-ідеологічного та морального характеру все ще актуальні на шістнадцятому році незалежності України. На всіх рівнях – політичному, економічному, культурному, психологічному, духовному провокуються політиками глибокі суперечності в сучасному українському суспільстві. Більше того, є всі підстави говорити про спроби нового наступу на українську державність. Вже в умовах незалежності і історію, і символіку, і здобутки українського національного державотворення пробують знищити, очорнити, піддати ревізії.

Ця тема не нова. Правильніше, вона вже понад триста років у полі зору як української національної еліти, так і багатьох урядовців, представників різних політичних сил, друзів і недругів України. Припливи змінювалися відпливами, але гострота проблеми не знімалася.

Діапазон антиукраїнських "діянь" широкий як за перманентними хронологічними межами, так і за натхненниками та виконавцями: від наруги над українством, поглинання України за доби Петра I та Катерини II – до сталінських, брежнєвських, андроповських та інших, в тому числі й багатьох сучасних антиукраїнських виступів, циркулярів та заяв¹.

Проголошення Україною незалежності, національне відродження стало багатьом кісткою в горлі. Знову реанімується багатосотлітній досвід та арсенал засобів боротьби проти українства: нав'язування надуманої меншовартості, фальсифікація історії, нігілістичне очорнення героїчної вікової боротьби народу та його національної еліти за незалежність, масове поширення лжеінформації щодо національних надбань, символіки, мови, духовності, піар-компанії щодо паплюження національної ідеї, соборності України тощо.

Одним з перших похитнути новітні досягнення українства наважився В.Гриньов – колишній заступник Голови Президії Верховної Ради України, ідеолог антиукраїнського об'єднання "Нова Україна". Політико-ідеологічними знаками цього об'єднання стали двомовність, статус російської мови як офіційної чи другої державної, регіоналізація державної культурної політики (вершиною такої політики став нещодавній надуманий поділ українців на "три сорти"), Україна – частина євразійського простору, Росія – стратегічний партнер України, ідея слов'янського союзу з республіками колишнього СРСР, російсько-українсько-білоруський трикутник та ін. Значним тиражем видана у 1995 р. книга В.Гриньова "Нова Україна: якою я її бачу"².

Національна ідея, на його думку, це деструктивний елемент, застаріла схема ідеологічного характеру, яка не вписується у логіку кінця ХХ століття; шлях, що заводить у безвихідь; духовне знаряддя люмпенізованих верств населення тощо³.

Подібні позиції та оцінки у праці В.Гриньова позбавлені не тільки переконливої аргументації, а й будь-якого обґрунтування. Вони цілковито відсторонені від аналізу історичного шляху українського народу, сучасних суспільно-політичних реалій. Ці оцінки аж ніяк не узгоджують-

ся із тенденціями, які домінують у світовому геополітичному просторі й які безперечно засвідчують непереможне прагнення практично усіх етнічних спільнот до заснування незалежних національних держав, що стало визначальним чинником другої половини ХХ століття й, зрештою, визначило характер ХХІ століття.

Оцінка національної ідеї неможлива поза аналізом етногенезу та націогенезу. Саме ця вада притаманна позиції В.Гриньова, її наявність виводить його працю поза межі наукового дослідження й дає підстави кваліфікувати її як суто ідеологічне явище, зумовлене суб'єктивною позицією автора. Національна ідея у В.Гриньова відкидається уже апіорно, без звернення до історичного досвіду українського народу, без аналізу його засадничих інтересів. Це свідчить про упереджене ставлення автора до цієї ідеї, його небажання досягнути сутність цього явища. Але це не все і не головне. Насправді, за усім цим безперечно вимальовуються цілком конкретні політичні наміри, реалізація яких не сприяє утвердженню української державності.

Продовжив розглядати у такому ж руслі нашу новітню історію, правник за освітою, В.Медведчук. У 1997 р. він видає монографію "Сучасна українська національна ідея і питання державотворення"⁴ та захищає на цю тему докторську дисертацію.

Немає сумніву, що саме така "успішна" наукова діяльність В.Гриньова та В.Медведчука спричинила проголошення тодішнім Президентом України Л.Кучмою з найвищої державної трибуни, що в незалежній Україні національна ідея не спрацювала.

Як гриби після благодатного дощу почали з'являтися "сенсаційні" публікації та опуси О.Бузини, О.Каревіна, В.Лучка, С.Удовика та інших.

Що об'єднує новітніх ревізіоністів? Як правило написані ці твори зросійщеними українцями, або ж представниками "старшого брата", опубліковані вони російською мовою, бо нічого українського, в тому числі й мови вони не визнають і, нарешті, завуальований, але чітко виражений антиукраїнський характер цих публікацій.

Якщо їх попередники спробували похитнути віру українців у національну ідею, то новітні ревізіоністи взялися за фальсифікацію етапів українського державотворення, очорнення діяльності непересічних представників та лідерів української національної еліти – в тому числі І.Мазепи, Т.Шевченка, М.Грушевського (особливо втішали свої амбіції О.Каревін та О.Бузина)⁵.

Окремі представники "нових українців" піддають сумніву і українську символіку, в тому числі й Державний гімн України на слова П. Чубинського.

З 15 січня 1992 р. Державним гімном України стала пісня "Ще не вмерла Україна". Проте, щоб стати державним, цей гімн пройшов тривалу еволюцію, перебуваючи в статусі регіонального, національного, загальнонаціонального і, навіть, короткий час державного ще до подій, пов'язаних з проголошенням незалежності України (Карпатська Україна).

Однак, як свідчить аналіз літератури, гімн "Ще не вмерла Україна" не був єдиним гімном України ні на рубежі ХІХ – ХХ ст., ні в добу національно-визвольних змагань 1917 – 1921 рр., ні в наступні роки. Як національні гімни у різні часи і на різних землях України вважалися також "Заповіт" Т.Шевченка, "Вічний революціонер" (сл. І.Франка, муз. М.Лисенка), "Не пора" (сл. І.Франка, муз. Д.Січинського). У Галичині певне поширення набув, окрім "Ще не вмерла Україна", гімн "Не плакати нам" (сл. Г.Гордого, муз. Й.Кишакевича) та давній галицько-український гімн "Мир вам, браття, всім приносим" (сл. І.Гушалевича, муз. Д.Січинського), а також церковний гімн "Боже великий єдиний, нам Україну храни" (сл. О.Кониського, муз. М.Лисенка). На Закарпатті українці співали кілька гімнів, серед яких "Я русин був, єсьм і буду" та "Подкарпатські русини" (на слова О.Духновича) та ін.⁶

Дослідники наголошують, що все ж таки гімн "Ще не вмерла Україна" був найбільше розповсюджений по всій території України. Щоправда спеціального закону, який би монополізував його як єдиний державний гімн України, не було вироблено⁷.

В літературі наголошується, що особливого поширення гімн "Ще не вмерла Україна" набув тому, що його авторами були наддніпрянець П.Чубинський і галичанин (західноукраїнський композитор і диригент) М.Вербицький⁸. Ця творча співдружність підкреслювала саме соборність українських земель.

Офіційного визнання гімну до 1992 р. так і не було. Єдиний виняток відбувся на регіональному рівні: у 1939 р. пісню "Ще не вмерла Україна" було законодавчо закріплено як Державний гімн сеймом Карпатської України⁹.

Як стверджує В. Кампо, "ні УНР (1917 – 1920), ні УРСР (1917 – 1944) формально не мали державного гімну. В УНР функцію державного гімну виконували національні гімни, а в УРСР, як і в усьому СРСР, – партійний гімн комуністів "Інтернаціонал"¹⁰.

Високу оцінку гімнові "Ще не вмерла Україна" дав Д. Чередниченко, упорядник книги "Павло Чубинський. Сопілка": "Витримавши вогні випробувань і визвольні змагання, гімн Чубинського-Вербицького став єдиним для всього народу, всеукраїнським, став музичним гербом духовного відродження народу"¹¹.

В умовах утвердження незалежності України з'являються публікації, автори яких намагаються нав'язати свої погляди, причому заздалегідь зазначимо, не стільки наукові, скільки політичні, про те, яку Україну нам будувати. Серед них, наприклад, серія публікацій С. Удовика, виданих видавництвом "Ваклер" російською мовою і значним тиражем¹².

Свої гіпотези автор подає як аксіоми, як істину в останній інстанції. Навіть сама назва однієї з його книг (Какая Украина нам нужна) звучить не запитально, а стверджувально, бо знак запитання в ній відсутній. Пропозиції автора нагадують уже відомі нам раніше, коли наші попередники втілювали у життя гасло "... разрушим до основания, а затем..."

Якщо про українську державність ("ефемерну") С. Удовик говорить в завуальованій формі, то про свої необхідні нововведення він говорить відкрито – оголосити референдум і змінити назву "Україна" на Рутенія, Русь, Сарматія, Роксоланія, Руськоланія, Русинія та ін. (С.10; 96 – 97), змінити назву народу з українського на руський з одним "с" (С.13), бо "определение коренного этноса на территории Украины – задача практически неразрешимая" (С.14), ввести двомовність в Україні тобто взагалі викреслити із вжитку та із свідомості людей поняття "Україна" та "українець" і, нарешті, змінити гімн "Ще не вмерла Україна" (С.10; 97)¹³. Коментарі, як кажуть, зайві.

Проте, питання про заміну на "жизнеутверждающий" гімну "Ще не вмерла Україна" ми все ж спробуємо прокоментувати. Чому ж не ставлять такого питання поляки щодо заміни майже аналогічного за "негативной установкой" свого гімну "Єще Польска не згінела", або чехи – "Де є батьківщина моя", чи чому не змінюють свою багатосотлітню "Марсельезу" французи? Бо розуміють, що національний гімн – це душа народу, джерело його сили, єдності, історичної пам'яті та самоусвідомлення. Переконали, що найкраще дати відповідь С. Удовикові словами велета української культури, який ще свого часу визнавав гімн Чубинського-Вербицького за національний, І. Франка, який в поемі "Великі роковини" пророчив: "Ще не вмерла і не вмере!"

Нещодавно в Києві вийшла друком ще одна книга, яка привертає до себе увагу. Це книга В. Лучка "Моя Родина – русская нация", де з ніг на голову перевернуто не лише державотворення, але й етногенез. Тільки росіяни і білоруси – біла раса в СРСР – всі решта, в тому числі й українці – іногородці. (Тепер вже явно, що й білоруси стануть для росіян іногородцями. Жаль, що книга вийшла у 2006 р., а не у 2007 р., коли і "бацька Лукашенко" нарешті вже проснувся від летаргічного сну, відчувши дії не закамуфльованої, а справжньої Росії). "Черная неблагодарность" – так звучить розділ книги про розпад СРСР. Виявляється нам, українцям, там так добре жилося, але ми цього не розуміємо та й не оцінили¹⁴.

І на завершення про О. Бузину, який думає, що зводячи порахунки з геніями у брутальний спосіб, він нібито підноситься сам. Уже не один рік дивує нас своїми публікаціями О. Бузина. Але, зрозумівши неодноразові заяви нового керівництва Кабміну України, що "Україна буде узгоджувати свою історію з Російською Федерацією"¹⁵ як команду "фас", О. Бузина блискавично відреагував, аж занадто активізувавши свою діяльність. Наприкінці 2006 р. вийшла його російськомовна книга "Тайная история Украины-Руси"¹⁶. На перший погляд книга виглядає безневинною, з ліричними відступами, хитрим цитуванням. Але, насправді – її покликання – розхитати, підірвати основи української державності, української духовності, національної культури. Для О. Бузини українці – суміш етносів, козаки – гультіпаки, доба Гетьманщини – це тільки анархія, без будь яких здобутків, представники національної еліти Т. Шевченко – пиятика, М. Грушевський – злочинець і зрадник, діячі Центральної Ради – рекетири, Я. Мудрий – захисник кілерів, не кажучи вже про І. Мазепу. Для цього "дослідника" немає ніяких відмінностей між росіянами і українцями, крім бороди і хохолка (оселедця), та й взагалі нібито зараз українці знову не проти держави подібної до СРСР.

20 листопада 2006 р., філолог за освітою О.Бузина, як "знаток" історії України друкує в газеті "Сегодня" розлогу рецензію на підручники з історії України, назвавши її "Учебники фальшивой истории Украины"¹⁷. Будь які спроби концептуального аналізу в рецензії відсутні. Але навіть неозброєним оком чітко простежується роздратованість О.Бузини усім власне українським, ненависть до Майдану: чому в підручнику аж два портрети Ющенка (один з дружиною та дітьми, а другий – "в одиночестве")? Рецензент ставить питання: чому тричі повторено слово Україна в реченні "Президент України Віктор Ющенко присягає народові України на Конституції України?"; чому "Вступ до історії" розпочинається улюбленою фразою В.Ющенка "Любі друзі"? (явно, що О.Бузині до вподоби улюблене слово іншого лідера – "Козли", але ж це підручник для дітей!); чому на обкладинку підручника винесли фотографію Майдану в дні помаранчевої революції та ін. Гетьмана І.Виговського автор рецензії називає "проходимець", "двойник-перебежчик", "предатель", "узурпатор власти", який ніяким "знаним політиком, талановитим організатором, блискучим дипломатом не був". Мабуть не може пробачити О.Бузина розрив гетьмана з Росією, його Гадяцький трактат, а ще більше цілковитого розгрому 100-тисячного російського війська під Конотопом – найбільшої військової поразки Росії тих часів, ганьби, про яку в Росії ще й тепер не згадують. Не сподобалася автору і назва Галицько-Волинської держави як Першого українського королівства (звідки бідоласі знати, що було ще й друге). Навіщо братись за непосильну працю, коли крім більшовицьких кліше, типу "воссоединил Украину с Россией" в арсеналі рецензента інших немає. Нарешті, навіщо ж дійсно фальсифікувати історію, стверджуючи в рецензії, що "Переяславский договор был подписан в самый разгар зимы – в январе!", адже в Переяславі в січні 1654 р. ніхто нічого не підписував. Далеко піде наша наука з такими рецензентами як О.Бузина. Що це – невігластво чи дезінформація на замовлення? На жаль, і те, й інше.

А завершимо статтю невмирущими пророчими словами І.Франка про Україну – "Ще не вмерла і не вмере!". Хай тепер це буде відповіддю на всі інсинуації нових ревізіоністів, уже ХХІ століття.

¹ Див. ґрунтовніше: Імперський наступ на українську духовність // Капелюшний В.П., Кудін С.В. Історія держави і права України. – К., 2001. – С.80.

² Гриньов В.В. Нова Україна: якою я її бачу. – К., 1995. – 93 с.

³ Там само. – С.15 – 65.

⁴ Медведчук В.В. Сучасна українська національна ідея і питання державотворення. – К., 1997. – 170 с.

⁵ Каревин А. Копытца ангела (Тарас Шевченко: оборотная сторона медали) / Киевский телеграфъ. – 19 – 25 мая. – 2003. – С.19.; Бузина О. Тайная история Украины-Руси. – К., 2006. – 319 с.

⁶ Ситник А. Гімн // Юридична енциклопедія. – К., 1998. – Т.І. – С.590; Кобко Г.Л. Історія України: 3 історії національно-державної символіки. – К., 1991. – С.16; Підкова І., Шуст Р. Гімн // Довідник з історії України. – К., 2001. – С.162 та ін.

⁷ Кобко Г.Л. Вказ. праця. – С.16.

⁸ Національна символіка незалежної України. – Черкаси, 2001. – С.42.

⁹ Сокульський А. Національна символіка України. – Запоріжжя, 1993. – С.93.

¹⁰ Кампо В.М. Гімн державний // Юридична енциклопедія. – К., 1998. – Т.1. – С.590.

¹¹ Павло Чубинський. Сопілка. – К., 2001. – С.50.

¹² Удовик С.Л. Государственность Украины: истоки и перспективы. – К., 1999; його ж. Какая Украина нам нужна. – К., 2001 та ін.

¹³ Удовик С.Л. Какая Украина нам нужна. – К., 2001. – С.10 – 97.

¹⁴ Лучко В.М. Моя Родина – русская нация. – К., 2006. – 284 с.

¹⁵ Див. детальніше: С.Уралов. Своєчасна історія України // Українська правда. – 2006. – 18 грудня. – /http://www.pravda.com.ua – р.1 – 4.

¹⁶ Бузина О. Тайная история Украины-Руси. – К., 2006.

¹⁷ Бузина О. Учебники фальшивой истории Украины // Сегодня. – 2006. – 20 ноября. – С.24 – 25.

В статтє дается сжатый историографический анализ отдельных работ новейших ревизионистов истории Украины – О.Бузины, О.Каревина, В.Лучко, С.Удовика и других. Главное внимание сосредоточено на вопросах создания украинского государства и формирования нации.

Ключевые слова: этногенез, создание национального государства, украинская национальная идея, ревизионизм, очернительство, русификация.

In a condensed form the historiographic analysis of the selected works of the newest revisionists of history of Ukraine – O.Buzyna, O.Karevin, V.Luchko, S.Udovik and others – is given in the article. Main attention is concentrated on the questions of creation of the Ukrainian state and forming of nation.

Keywords: ethnogeny, creation of the national state, Ukrainian national idea, revisionism, slanderous, russification.

Олена БОРЯК
Київ

РОЛЬ БАБИ-ПОВИТУХИ У ВІЩУВАННІ ДОЛІ ДИТИНИ (кінець XIX – початок XX століття)

У статті аналізуються прозові наративи у формі фабулатів, записані під час польових досліджень. Їх стрижнем є уявлення про здатність баби-повитухи наперед віщувати долю дитини, яку вона "прийняла". Подібні сюжети вказують на її статус як "знаючої" людини, свідчать про її "обраність", зв'язок із потойбічним світом, тобто визначають її причетність до низки міфологічних персонажів.

Ключові слова: баба-повитуха, доля, провидіння, передбачення, прикмети, дітонародження, вікна/двері (як канал зв'язку), потойбіччя, міфологічний персонаж.

Сюжет наділення людини долею є добре розробленим на рівні класичної міфології. Дослідниками послідовно аналізувалися образи божественної долі – вони головним чином зводилися до мотиву її подання божеством за допомогою прядіння (та ткання) – згадаймо про Гомера, який вказував на жіночих богинь, що прядуть і розрізають "нитку життя". Серед образів виокремлювалися богині долі – римські *парки*, які прядуть та обрізають нитку життя ("...усе, що відбувається, справа їх веретена, і усі події відбуваються так, як вони із самого початку їх виткали"¹); грецькі *мойри* (буквально – 'частина', 'доля'), які надають кожному його "долю" при народженні. Так, на о. Родос (Греція) й досі побутує повір'я про сім мойр – жіночих міфологічних істот, які на сьомий день після народження дитини приходять визначати її долю. Для них спеціально готували так звану "алеврею" – солодку страву із борошна та меду, яку залишали на ніч на столі – вважалося, що у такому випадку мойри визначають для дитини солодку долю². За повідомленням Платона, матір'ю мойр є богиня необхідності Ананка, яка тримає на колінах веретено; за іншою версією – Феміда, яка пророкує майбутнє³. У вигляді нитки прядуть долю хеттські богині, скандинавські *норни* тощо. Образ "вещої жони", що "тче кросна" відображений у муромській легенді про князя Петра: його дружина Февронія знала хвороби, вміла їх лікувати (й шептати), а головне – володіла даром пророцтва⁴. Усіх їх об'єднує спільна функція – вони виступають творцями "нитки життя", "нитки людської долі".

Подібні сюжети були предметом розгляду й дослідників слов'янської міфології, зокрема – О.Веселовського⁵, І.Срезневського, О.Потебні. Образ божественної долі вони переважно пов'язували із міфічними *рожаницями*. Як *дів життя* розглядав рожаниць Срезневський; на